

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่ามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม คุณภาพของสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับ การกระทำของมนุษย์ และในขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมก็มีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ เมื่อสิ่งแวดล้อมเลวร้ายขึ้นมา สภาวะแวดล้อมดังกล่าวก็ไม่สามารถเอื้ออำนวยให้มนุษย์มีชีวิตรอดอยู่ได้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) พบว่าสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น เกิดจากสาเหตุหลายประการดังนี้

1) การเพิ่มจำนวนประชากร การเพิ่มความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ความต้องการพื้นที่ทำกินทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนมีการบุกรุกทำลายป่าอันควรสงวนไว้เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความต้องการในการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เป็นต้นว่า น้ำ อากาศ แร่ธาตุ แหล่งพลังงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพียงเพื่อสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งขาดการวางแผนการใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคำนึงถึงความต้องการในอนาคต จนเกิดความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป และอาจทำให้เกิดผลเสียหาสร้ายแรงในอนาคต หากยังมีการทำลายหรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติกันอย่างไม่มีระมัดระวังต่อไปอีก

2) การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเช่นเดียวกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมือง ซึ่งโดยปกติแล้วจะขาดการวางแผนและผังเมืองไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดปัญหาของเมืองขึ้นเป็นต้นว่าปัญหาการจราจร การขาดแคลนทางด้านสาธารณูปโภคและการบริการทั่วไป อันแสดงถึงสภาพความเสื่อมโทรมทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และคุณภาพของชีวิตคนเมือง

3) การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางด้านการเกษตร การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพของดิน ปัญหาดินเป็นพิษซึ่งอาจจะแพร่กระจายลงสู่แม่น้ำ ลำธาร จนเป็นสาเหตุของน้ำเสีย หรือทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตที่ใช้สารตะกั่วปรอท สารหนู ฯลฯ สารเหล่านี้จะเป็นพิษร้ายต่อสุขภาพอนามัยของประชากรและหากเกิดการรั่วไหลหรือทำลายส่วนที่ตกค้างอยู่ให้หมดสิ้นไป

การเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีระเบียบแบบแผนและการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมในกระบวนการผลิตซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการเพิ่มของประชากรมีอาจยังยั้งลงได้ในอนาคตอันใกล้นี้ (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2525 : 29 - 30) และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529 : 222-223) พบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีความรุนแรงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันคือ

- 1) ปัญหามลพิษทางน้ำ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากขาดระบบกำจัดน้ำทิ้งจากชุมชน
- 2) ปัญหามลพิษทางอากาศ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากปริมาณสารพิษที่ปล่อยจากยานยนต์และโรงงานอุตสาหกรรม ในบางบริเวณและบางช่วงเวลา มีปริมาณเกินกว่าอากาศจะเจือจางได้ทัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร

กำลังทวีความรุนแรงขึ้นจากการสำรวจตามเส้นทางจราจรในบริเวณย่านธุรกิจ การค้า ปรากฏว่าปริมาณคาร์บอนมอนนอกไซด์เฉลี่ย 30-40 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์ เมตร ซึ่งทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และก่อให้เกิด ความเสียหายต่อทรัพย์สิน

3) ปัญหาขยะมูลฝอยต่างๆ ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ของชุมชนซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับความหนาแน่นของชุมชน ความเจริญทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของเมือง ขยะมูลฝอยจะชักนำไปเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหามลภาวะทางน้ำ มลภาวะทางอากาศ กลิ่นรบกวน และปัญหา สุขภาพอนามัย

ปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงจะให้ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีอิทธิพลในการ เสริมความรู้ ความคิด รสนิยม ทักษะคติ ฯลฯ อันมีผลต่อเนื่องไปถึงการกระทำ การปฏิบัติ และความประพฤติด้วย (ไพบุลย์ รัตนมังคละ, 2505 : 218) ซึ่ง ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย "โทรทัศน์" นับว่าเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยม และได้รับความสนใจจากประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาวงกตจะให้ ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่รวมเอาคุณสมบัติของวิทยุ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์เข้าไว้ด้วย คือผู้ชมสามารถได้ยินทั้งเสียงเช่นเดียวกับ การฟังวิทยุ ได้เห็นภาพเคลื่อนไหวติดต่อกันไปเช่นเดียวกับชมภาพยนตร์ และได้เห็นตัวหนังสือเช่นเดียวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชน ที่แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด ยิ่งเป็นโทรทัศน์สีด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ผู้ชมเพิ่มความสนใจมากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่นแล้ว อาจกล่าวได้ว่าโทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากเป็นสื่อมวลชน ที่เข้าถึงตัวเด็กโดยไปถึงแหล่งที่อยู่ ให้สัมผัสทั้งประสาทหู ตา และเร้าอารมณ์

เด็กไทยดูโทรทัศน์กันมาก ภาพยนตร์ที่ฉายทางโทรทัศน์ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาสำหรับผู้ใหญ่ ไม่เหมาะสม หรือไม่ได้อำนวยส่งเสริมพัฒนาเด็กจากการวิจัยพบว่าเขาวชนไทยที่มีอายุต่ำกว่า 9 ปี ดูโทรทัศน์อย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมงและเขาวชนที่อายุระหว่าง 10-12 ปีดูวันละ 3 ชั่วโมง(กระทรวงศึกษาธิการ, 2504)จากการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชนของคนกรุงเทพฯพบว่าเขาวชน จำนวนร้อยละ 54.2 เมื่อมีเวลาว่างจะดูโทรทัศน์ มากกว่าใช้สื่อชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนผู้ดูโทรทัศน์จะเพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้ที่มีอายุต่ำ กล่าวคือในกลุ่มผู้ใหญ่ จำนวน ร้อยละ 54.2 ใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ดูโทรทัศน์ ส่วนกลุ่มผู้ที่เป็นเด็กพบว่ากลุ่มเด็กที่มีอายุมากกว่า 10 ปี จำนวนร้อยละ 70.2 จะใช้เวลาว่างดูโทรทัศน์และกลุ่มเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี จำนวนร้อยละ 89.3 ใช้เวลาว่างดูโทรทัศน์(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2526) นอกจากนี้เด็กไทยจะดูโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง และชอบดูโทรทัศน์มากกว่าฟังวิทยุ ดูภาพยนตร์ อ่านหนังสือ เล่นกีฬา หรือการเล่นอื่น ๆ ถึงแม้ว่าที่บ้านจะไม่มีโทรทัศน์ก็จะขอไปดูกับเพื่อนบ้านหรือตามร้านกาแฟ(วิญจวน มินประดิษฐ์, 2513) จากการศึกษารองบ่ารุงสุข สีหอำไพ และคณะเกี่ยวกับอิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็กวัย 7-10 ปี พบว่าเนื้อหาของรายการโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อเด็ก ในเรื่องเกี่ยวกับความคิดของบุคคลที่เด็กชอบเลียนแบบ และอยากเป็น (Banrungsook Siha-Umphai, Chamnong Vibulsri and Sukanya Terawanij, 1975) และจะปรากฏเป็นข่าวเสมอว่า "หนูน้อย คลั่งทีวี ดวงปิ่นอวดพิ่น้องเลียนแบบในหนึ่งลันไปึงคับอนาก"(2520 : 16)" เด็กหญิงวัย 7 ขวบผูกคอตายโดยเลียนแบบจากหนึ่งทีวี เรื่องศึกสองนางพญา"(2524 : 16) หรือ"นักเขียนโรงเขียนดาราความพุงตัวเล่นกันในหนึ่งทีวี พลาดตกลงมาจากตึกสามชั้น"(2524 : 16)

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ เนื้อหาของรายการโทรทัศน์ที่เด็กดูมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของเด็กหรือไม่ เพราะคนเราจะเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นซึ่งก็เป็นวิธีพื้นฐานวิธีหนึ่งที่บุคคลใช้ในการเรียนรู้ พฤติกรรมใหม่ ๆ แต่การเรียนรู้เช่นนี้ส่วนมากแล้วบุคคลจะเรียนรู้และทำตาม ทัศนที่ไม่ได้ระมัดระวัง สิ่งที่ได้เรียนรู้ เด็กก็เช่นเดียวกันที่เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการสังเกตผู้อื่น เพราะวัยเด็กเป็นช่วงของการสร้างรูปแบบต่าง ๆ ของชีวิต และเด็กต้องการจะเข้าใจในสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ เด็กจะสามารถเรียนรู้ กฎเกณฑ์ของพฤติกรรมทางสังคมได้ โดยคุณอื่น และเลียนแบบ (Rushton and Sorrentino, 1981 : 92) เพราะฉะนั้นตัวแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏบนจอโทรทัศน์ที่มีประสิทธิภาพและมีความแพร่หลายสูง ย่อมมีอิทธิพลต่อการ หล่อหลอมพฤติกรรมและทัศนคติของเด็กอย่างสูง เด็กจะรับเอาทัศนคติและ รูปแบบความประพฤติใหม่ ๆ ที่ได้เห็นจากตัวแบบทางโทรทัศน์เข้าไปเลียนแบบ พฤติกรรมนั้น เพราะเด็กยังไม่สามารถที่จะแบ่งแยกได้ว่าพฤติกรรมใดที่ควร สังเกตและเลียนแบบได้ หรือพฤติกรรมใดไม่ควรเลียนแบบ (Bandura, 1977 : 39-40)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ชัดว่ารายการโทรทัศน์มีอิทธิพลและ ส่งผลกระทบต่อเด็กในด้านต่าง ๆ หลายประการ เช่น ทำให้เด็กจดจำเนื้อหา ได้นานเพราะเด็กตั้งใจรับเองโดยไม่มีใครบังคับ สร้างทัศนคติและค่านิยม ได้รวดเร็วมาก และสร้างภาพอนาคตสำหรับเด็กที่สามารถกระตุ้นให้เด็กฝึกฝน ความเปลี่ยนแปลง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ชัชชงค์ พรหมวงศ์, 2523) ดังนั้นสื่อโทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่ให้สิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าความบันเทิง โทรทัศน์ เป็นเสมือนแหล่งที่สำคัญของการเรียนรู้ทางสังคม กำหนดบทบาทสถานทางสังคมและ จะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ เด็กจะ เลียนแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้เห็นจากโทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมด้านบวก

หรือด้านลบ จะเห็นได้ว่าสื่อโทรทัศน์ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เป็นเทปโทรทัศน์เป็น
 สื่อนั้น มิใช่เป็นเพียงพาหนะในการสื่อความหมายอย่างธรรมดา หากแต่สื่อเทป
 โทรทัศน์สามารถช่วยสร้างกรอบความคิด การปฏิรูป การประดิษฐ์ และ
 การสื่อความใด ๆ ด้วย ซึ่งหมายความว่าโครงสร้างของสื่อเป็นตัวกำหนดรูปแบบ
 ของสารสนเทศ สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการรักษา
 คุณภาพของระบบสังคมอันเนื่องมาจากการสื่อความหมายดังกล่าว และสามารถ
 กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าสื่อเทปโทรทัศน์มีศักยภาพในการแสดงบทบาทด้านข่าวสารหรือ
 กำหนดรูปแบบโดยการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนได้อีกด้วย โดยอิทธิพล
 ของสื่อ นั้นยังขึ้นอยู่กับลักษณะพิเศษของสื่อซึ่งสะท้อนได้จากความสำเร็จในด้าน
 กระบวนการกล่อมเกลาสังคมของสื่อ โดยเฉพาะการเรียนรู้และพฤติกรรม
 การเลียนแบบของผู้รับสื่อซึ่งสังเกตได้ว่าทักษะของบุคคลจะแตกต่างกันเมื่อมี
 การรับสื่อต่างกัน

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าอิทธิพลของสื่อแพร่ขยายไปในสังคมและก่อ
 ให้เกิดผลกระทบต่อสังคมอย่างเห็นได้ชัดเจน และอิทธิพลดังกล่าวสามารถก่อ
 ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปัจเจกชนและสังคมตามมาได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็น
 ว่าการใช้สื่อเทปโทรทัศน์เพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยเฉพาะ
 พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งจำเป็นจะต้องปลูกฝังพฤติกรรมดังกล่าวให้
 เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่าสื่อเทปโทรทัศน์"ดาวพิเศษ"จะเป็นสื่อที่มี
 อิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางการใช้สื่อ
 เพื่อที่จะสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้อีกทางหนึ่งและเป็นส่วนหนึ่งที่จะ
 ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติได้ในโอกาสต่อไป ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความจำเป็น
 อย่างยิ่งที่จะต้องสร้างหรือเปลี่ยนให้เกิดตั้งแต่เยาว์วัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม
 เด็กเร่ร่อนทั่วไป ทั้งในเขตเมืองและชนบท เพื่อปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
 ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและถาวรต่อไป

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมาเพื่อประกอบ
การวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก มีความเกี่ยวข้อง
สัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีกมากมายทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคลและ
สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำทฤษฎีที่น่าจะ
เป็นประโยชน์ในการก่อให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมซึ่งนำมาอธิบายการเกิด
พฤติกรรมมนุษย์คือแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) ซึ่งเป็น
กระบวนการที่ได้รับความรู้ ความเข้าใจหรือทักษะ โดยผ่านประสบการณ์หรือ
การได้มีโอกาสศึกษาเรื่องนั้น ๆ การเรียนรู้ อาจเกิดจากการมีสิ่งเร้าและ
การตอบสนอง อาจเกิดจากกระบวนการที่สลับซับซ้อน ซึ่งรวมถึงการให้เหตุ
ผล การสร้างจินตนาการ การเกิดความคิดเชิงนามธรรม และการแก้ปัญหา
เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มนุษย์จะเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว
ในสังคม และถ้าหากเราได้ส่งเสริมการเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมก็จะช่วยให้
การเรียนรู้ของมนุษย์ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัย
ได้ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อประกอบเป็นแนวคิดสำหรับการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีความเชื่อว่า การเรียนรู้หลายอย่าง
ของมนุษย์เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยที่บุคคลใช้การสังเกต
การกระทำของผู้อื่นแล้วพยายามที่จะเลียนแบบการกระทำนั้น ๆ โดยวิธีนี้
ผู้เรียนหรือผู้สังเกต (Observer) ก็สามารถที่จะเรียนรู้และแสดงพฤติกรรม

ใหม่ ๆ ซึ่งไม่เคยแสดงมาก่อนหรือไม่เคยได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมนั้นมาก่อนเลยได้หรือเรียกว่าเป็นการเรียนรู้โดยใช้ตัวแบบ(Model) (อัจฉราธรรมาภรณ์, 2531 : 88)

ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา(Bandura, 1977 : 17 - 55, 1986 : 47 -105)สามารถสรุปวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ได้ 2 ลักษณะดังนี้คือ

1.1.1. การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by Response Consequence) การเรียนรู้ในขั้นพื้นฐานของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงว่า การกระทำใดจะก่อให้เกิดผลกรรมใด ซึ่งผลกรรมนั้นมีทั้งผลกรรมทางบวกและผลกรรมทางลบในชีวิตประจำวันการกระทำต่างๆ ของมนุษย์บางอย่างก็ได้รับผลทางลบตามมา การเสริมแรงแบบต่าง ๆ จึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในอนาคต มนุษย์จะเลือกทำเฉพาะพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดผลด้านบวก และไม่ทำพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดผลกรรมด้านลบ

1.1.2. การเรียนรู้จากตัวแบบ(Learning Through Modeling) แบนดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้ อาจเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง และอาจมีอันตรายได้ถ้ามนุษย์ต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง จนกว่าจะพบว่าควรทำอย่างไรจึงจะได้รับผลที่ต้องการ มนุษย์ส่วนมากสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นแบบอย่างว่าควรจะทำพฤติกรรมใหม่ได้อย่างไร โดยทำให้ไม่ต้องมีการลองผิดลองถูกและยังได้รวบรวมความรู้นั้นไว้เพื่อนำมาใช้ในการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ในโอกาสต่อไป ทำให้ช่วยลดความผิดพลาดลงได้ การเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบจะต้องมีกระบวนการที่สำคัญ 4 ประการคือ

1.1.2.1 กระบวนการใส่ใจ(Attentional Process) เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการเลียนแบบ เพราะการเรียนรู้จากตัวแบบ

อาจจะไม่เกิดขึ้นถ้าผู้สังเกตขาดความใส่ใจ และขาดการรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบ แสดงออกมา ความใส่ใจจะทำให้ผู้สังเกตสามารถจำแนกพฤติกรรมที่เขาสนใจ นั้นออกจากพฤติกรรมอื่น ๆ ของตัวแบบได้ซึ่งความใส่ใจในตัวแบบนี้อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากตัวแบบมีลักษณะใกล้เคียงกับผู้สังเกตหรือผู้สังเกตมีความชอบตัวแบบหรือ พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง โดยที่พฤติกรรมนั้นอาจมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิม ของผู้สังเกต ผู้สังเกตจึงให้ความสนใจ ผู้สังเกตจะสนใจตัวแบบบางคนและพฤติกรรม บางอย่างเท่านั้น นอกจากนั้นการเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบนี้จะเกิดขึ้นได้ มากน้อยเพียงใดยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

1.1.2.2 กระบวนการทรงจำ(Retention Process)

ในการเรียนรู้โดยการสังเกตนั้นมนุษย์เราไม่สามารถเรียนรู้ได้มาก ถ้าไม่มี การทรงจำพฤติกรรมของตัวแบบ การทรงจำพฤติกรรมของตัวแบบซึ่งเป็น กระบวนการที่สำคัญที่มนุษย์สามารถรวบรวมรูปแบบพฤติกรรมของตัวแบบที่ ได้สังเกตเห็น และการทรงจำพฤติกรรมเหล่านั้นไว้ในรูปของการสร้าง รหัสสัญลักษณ์ (Symbolic Coding) ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ การทรงจำไว้ เป็นมโนภาพ (Image) หรือการทรงจำเป็นคำพูด(Verbal) การจำ ในลักษณะนี้จะช่วยให้การทรงจำทำได้ง่ายและนานกว่า ซึ่งถ้าประสบการณ์ ใหม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การทรงจำจะถาวรมากขึ้น

1.1.2.3 กระบวนการถอดแบบ(Reproduction Process)

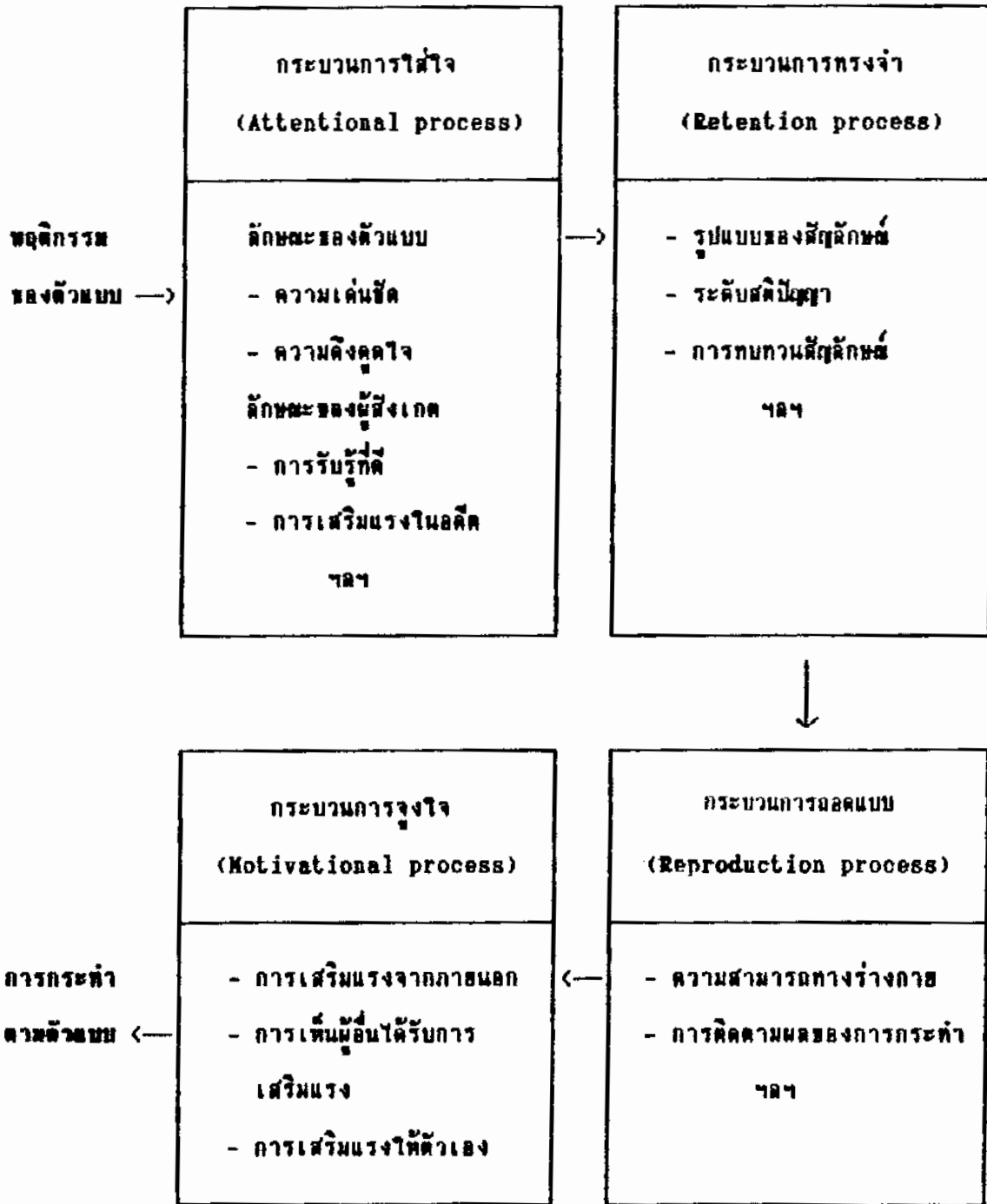
เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่เก็บไว้ในรูปความจำ จากกระบวนการทรงจำไว้ออกมา เป็นการกระทำที่เหมาะสมด้วยการใช้กลไก ทางความคิด โดยที่ผู้สังเกตจะรวบรวมองค์ประกอบต่างๆ ของพฤติกรรมที่ สังเกตเห็นได้เป็นรูปแบบขึ้นมาใหม่และแสดงออกมา แต่ผู้สังเกตจะแสดง

พฤติกรรมได้ครบถ้วนตามที่สังเกตหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับระดับปัญญา (Cognitive Level) และความซับซ้อนของพฤติกรรม พฤติกรรมที่แสดงออกในครั้งแรก ๆ อาจจะยังไม่ถูกต้องเหมาะสมทีเดียว เพียงแต่แสดงได้ใกล้เคียงกับพฤติกรรมของตัวแบบเท่านั้น แล้วก็ค่อยปรับพฤติกรรมพฤติกรรมของตนเองจนกว่าจะได้รับผลที่พึงพอใจ ซึ่งต้องอาศัยการติดตามการกระทำเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับที่จะช่วยให้การกระทำตามตัวแบบดียิ่งขึ้น

1.1.2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivational Process)

เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะให้เห็นได้เรียนรู้แล้วก็ตาม มนุษย์จะเลือกเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสงวนใจ และเห็นคุณค่ามากกว่าพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้ผลกรรมทางลบ ซึ่งการได้เห็นผลกรรมที่ตัวแบบได้รับหลังจากแสดงพฤติกรรมนั้นๆแล้ว ย่อมมีผลจูงใจให้มนุษย์เลียนแบบพฤติกรรมนั้น โดยเฉพาะเมื่อได้เห็นผลกรรมที่พึงพอใจ องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการใช้ตัวแบบเพื่อให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ต้องการนั้น ต้องมีการจูงใจโดยการเสริมแรงทางบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมเลียนแบบออกมาและเป็นการเสริมให้พฤติกรรมนั้นเกิดบ่อยยิ่งขึ้น ดังนั้นกระบวนการจูงใจจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้จากการสังเกต

จะเห็นได้ว่าวิธีการเรียนรู้จากตัวแบบ (Model) ของมนุษย์ ประกอบด้วย กระบวนการใส่ใจ กระบวนการทรงจำ กระบวนการถอดแบบ และกระบวนการจูงใจ นั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้สื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" เป็นตัวแบบและมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นผู้รับสื่อสำหรับการเลียนแบบซึ่งสามารถแสดงกระบวนการเกิดได้ดังต่อไปนี้

ที่มา : Bandura, Social Learning Theory, 1977 : 23

ภาพประกอบ 1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการเรียนรู้จากตัวแบบ

อิทธิพลของตัวแบบ (Model) ที่มีต่อผู้สังเกตหรือผู้เรียนนั้น ซึ่งเป็น
ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการได้เรียนรู้แล้ว และสามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ทั้ง
ที่สามารถสังเกตเห็นและไม่สามารถสังเกตเห็นหรือพฤติกรรมที่ประสงค์ให้เกิดขึ้น
และไม่ประสงค์ให้เกิด ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (Bandura : 1977 อ้างถึงใน จรรยา
นาคะรัต , 2529 : 7-9)

1) การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นการกระทำของ
ตัวแบบซึ่งการกระทำของตัวแบบนั้นผู้สังเกตไม่เคยพบเห็นมาก่อน ผู้สังเกตจะรวบรวม
รูปแบบของการกระทำใหม่ที่ได้เห็นจากตัวแบบอยู่ในรูปของสัญลักษณ์และถ่ายทอด
ออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่

2) การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ อิทธิพลของตัวแบบในกรณีนี้
จะเกิดขึ้นในสภาพการณ์ที่ผู้สังเกตเห็นการกระทำของตัวแบบในลักษณะต่าง ๆ
เช่น การตัดสินใจ รูปแบบทางภาษา เป็นต้น จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำ
ตามตัวแบบลักษณะต่าง ๆ ภายใต้สภาพการณ์ต่าง ๆ และถ้าการตอบสนองส่งผล
ทางบวกผู้สังเกตก็จะรวบรวมรูปแบบลักษณะของตัวแบบในรูปแบบต่าง ๆ แล้วนำมา
สร้างเป็นกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่

3) การสอนความคิดและพฤติกรรมสร้างสรรค์ การมีตัวแบบจะช่วย
สนับสนุนการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เพราะเมื่อมนุษย์เห็นตัวแบบกระทำพฤติกรรมใด ๆ
พฤติกรรมหนึ่งมนุษย์อาจจะใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ประกอบกับการกระทำของ
ตัวแบบมาพัฒนาเป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัด
สำหรับตัวแบบเชิงสร้างสรรค์คือถ้าตัวแบบเชิงสร้างสรรค์นี้ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ
หรือผู้สังเกตมีทักษะจำกัด พฤติกรรมสร้างสรรค์ก็จะไม่มีอิทธิพลเพียงพอต่อการกระทำ
ตามของผู้สังเกต

4) การยับยั้งการกระทำและลดความหวั่นเกรงที่จะกระทำ การที่ได้เห็นตัวแบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่ไม่กระทำตามตัวแบบนั้น และในทำนองเดียวกันถ้าได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและถูกห้ามปรามแล้ว ไม่มีผลกรรมใด ๆ ตามมา ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามตัวแบบ

5) การส่งเสริมการกระทำ การมีตัวแบบจะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำที่เป็นทางบวกและทางลบ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมหนึ่งและได้รับรางวัล ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามนั้น ในทำนองเดียวกันถ้าได้เห็นตัวแบบที่แสดงความก้าวร้าว และได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดี ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการเสนอตัวแบบในสังคมจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจจะมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมทางลบได้เช่นกัน

6) ทางด้านอารมณ์ การมีตัวแบบนั้นนอกจากจะส่งผลต่อการกระทำตามตัวแบบแล้วยังมีผลต่ออารมณ์ของผู้สังเกตให้รุนแรงเพิ่มขึ้นอีกและกระตุ้นให้เกิดการคล้อยตามไปด้วย

7) การเอื้ออำนวยให้เกิดการกระทำตามตัวแบบ การกระทำใดที่คนให้คุณค่าและมีความชื่นชมอยู่แล้ว การกระทำของตัวแบบนั้นก็ทำให้ผู้สังเกตกระทำตามตัวแบบได้เร็ว จะทำให้เกิดการแผ่ขยายจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งได้โดยเร็วด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีตัวแบบนอกจากจะทำให้ผู้สังเกตมีความเปลี่ยนแปลงภายในตนเองแล้ว ยังทำให้สังคมนั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย

นอกจากนี้ปัจจัยที่มีผลต่อผู้สังเกตหรือผู้เรียนรู้ ในการที่จะสามารถมีพฤติกรรมหรือการกระทำตามตัวแบบ (Model) ได้นั้น มีดังต่อไปนี้ (Bandura, 1977 : 41 - 45 อ้างจาก ประภาพรพรณ อุ่นอบ, 2529 : 12)

1) ลักษณะของตัวแบบซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะย่อย ๆ คือ

1.1 ลักษณะที่ติดตัวมากับตัวแบบ ได้แก่ อายุ เพศ เชื้อชาติ

1.2 ลักษณะที่เกิดขึ้นภายหลัง ได้แก่ ความเชื่อวิชาชีพ สถานภาพ ความสามารถ และอำนาจของตัวแบบ ตัวแบบที่มีความคล้ายคลึงกับผู้สังเกต เช่น ตัวแบบที่มีเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดการกระทำตามตัวแบบได้มากกว่าตัวแบบที่ต่างเชื้อชาติหรือวัฒนธรรม

2) ลักษณะของผู้สังเกต ถ้าผู้สังเกตมีทักษะความพร้อมและความสามารถในการสังเกตก็ย่อมทำให้การกระทำตามตัวแบบได้ดี

3) ผลกรรมที่ได้รับจากตัวแบบ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากในการที่จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมหรือไม่ ถ้าที่บุคคลให้คุณค่าและยอมรับผลกรรมใด บุคคลนั้นก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตาม แต่ในทางตรงกันข้ามผลกรรมใดให้ผลทางลบ มนุษย์ก็จะหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ (Theory of Learning)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) มีแนวความคิดว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อมีเหตุจูงใจให้บุคคลพร้อมที่จะเรียนและลงมือเรียน ย่อมจะเกิดการทดลองหลายอย่างหลายวิธี จนพบวิธีที่ได้ผล ปฏิบัติซ้ำที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและเลือกกระทำซึ่งเมื่อปฏิบัติไปเช่นนั้นนาน ๆ จะเกิดทักษะขึ้น โดยอาศัยแนวความคิดดังกล่าวนี้ตั้งกฎแห่งการเรียนรู้ 3 กฎคือ (เสาวลักษณ์ สิงหโกวินทร์ และ กมล อุดลพันธ์, 2532 : 33-34)

1.2.1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กฎนี้มีความสำคัญคือบุคคลจะเรียนได้ดีเมื่อเกิดความพอใจ และจะเรียนไม่ได้ผลถ้าถูกบังคับให้เรียน ซึ่งหมายความว่าในการเรียนอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ถ้ามีมูลเหตุจูงใจและผู้เรียนเกิดความพร้อมที่จะเรียนและเรียนได้สมใจ ผู้เรียนก็จะเกิดความสบายใจ แต่ถ้าถูกบังคับให้เรียนผู้เรียนจะเกิดความเบื่อหน่ายรำคาญใจและการเรียนนั้นจะไม่ได้ผล

1.2.2. กฎแห่งผลได้ (Law of Effect) กฎนี้ได้กล่าวว่่าปฏิบัติวิชาใด ๆ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความพอใจ ผู้นั้นจะปฏิบัติซ้ำ ๆ อีก แต่ถ้าปฏิบัติวิชาใดที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรำคาญใจ ผู้นั้นจะไม่ปฏิบัติซ้ำอีก ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนจะอยากเรียนในเรื่องหนึ่ง เรื่องใดที่เขาเกิดความพอใจ และพยายามหลีกเลี่ยงต่อการเรียนในเรื่องหรือในวิชาที่เขาไม่พอใจ

1.2.3. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) หรือกฎแห่งการฝึกฝน (Law of Practice) กฎนี้กล่าวว่า บุคคลนั้นถ้าได้กระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดบ่อย ๆ จะเกิดความชำนาญและเช่่นกันถ้าความชำนาญนั้นไม่ได้ประพฤติด้อยๆ ก็ย่อมเกิดการหลงลืมได้ ดังนั้นการเรียนจึงต้องการการฝึกหัดฝึกฝนปฏิบัติ

จากแนวความคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์เข้ากับการจัดการทดลองในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยใช้กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) ซึ่งใช้ภาพสนตร์การ์ตูนเพื่ออาศัยเป็นสื่อก่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้เรียนก่อนที่จะรับสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้กฎแห่งผลได้ (Law of Effect) โดยทำการทดลองให้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างซ้ำๆ จำนวนทั้งสิ้น 4 ครั้ง และในแต่ละครั้งของการทดลองผู้วิจัยได้แนะนำให้นักเรียนฝึกฝนปฏิบัติตามตัวละครในสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" โดยอาศัยกฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" น่าจะสามารถมีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ในโอกาสต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้ทำการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเป็นแนวทางและรวบรวมเพื่อความสมบูรณ์ ชัดเจน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

จากการศึกษาของนนทลี วิษพันธ์ (2524) ศึกษาเรื่อง "เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2524 ในกรุงเทพมหานคร 12 โรงเรียน จำนวน 480 คน พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานครมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมเชิงบวก ในระดับสูง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโปรแกรมวิทย์และโปรแกรมอื่น ๆ มีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเช่นเดียวกับการศึกษาของปริศนา ใจทน (2529) ซึ่งศึกษาเรื่อง "การเปรียบเทียบความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวันสูงกว่าระดับการมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือสามารถกล่าวได้ว่าการมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นจะสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

นอกจากนั้นภายในปีเดียวกันประภาพรรณ ลุ่มอบ (2529) ได้ศึกษาเรื่อง "ผลของการโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง"ดาวพิเศษ" ที่มีผลต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจตุรัสวิทย์นานาชาติ อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 80 คน ทั้งสองกลุ่มเคยดูแถบบันทึกภาพโฆษณาเรื่อง"ดาวพิเศษ" พบว่า จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองแสดงพฤติกรรมการทิ้งขยะลงถังขยะมากกว่าจำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุพิศรา ผาบุษ (2532) ที่ศึกษาในเรื่อง"ประสิทธิผลของหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชน ในหมู่บ้านจังหวัดเชียงใหม่" ศึกษาเปรียบเทียบ 3 หมู่บ้าน คือ

หมู่บ้านควบคุมที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านทดลอง 1 ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ โดยการใช้สื่อมวลชน และหมู่บ้านทดลอง 2 ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อมวลชน ผนวกสื่อบุคคล โดยสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ 50 คน พบว่า หลังจากได้รับความรู้เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขต เชียงใหม่แล้ว หมู่บ้านทดลอง 1 และหมู่บ้านทดลอง 2 มีความรู้เพิ่มขึ้น และเปลี่ยนทัศนคติในทางที่ดีขึ้นมากกว่าหมู่บ้านควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ชาวบ้านในหมู่บ้านทดลอง 1 และหมู่บ้านทดลอง 2 มีการเพิ่มความรู้อะไรและเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศด้วยเช่นกัน คือจากการศึกษาของ เคลเลอร์ (1991) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง "การทิ้งขยะลงถังจากหลังคาเรือนสองฟากถนนคิลเวิร์ท (Dilworth)" โดยศึกษาจาก จำนวน 44 หลังคาเรือน บริเวณถนนฟากตะวันตกโดยได้รับการทิ้งโน้ตเรื่องการทิ้งขยะ เปรียบเทียบกับฟากตะวันออกจำนวน 40 หลังคาเรือนซึ่งไม่ได้รับการทิ้งโน้ต พบว่า หลังคาเรือนฟากตะวันตกมีจำนวนหลังคาเรือนที่ทิ้งขยะเพิ่มขึ้นสูงกว่าฟากถนนด้านตะวันออกอย่างมีนัยสำคัญ

จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อหรือสิ่งกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมได้ ซึ่งในทำนองเดียวกันการใช้สื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" ในการวิจัยครั้งนี้ น่าจะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนคูเต่าวิทยา ได้ในลักษณะที่คล้าย ๆ กัน

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาว่าการใช้สื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" จะมีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษานักเรียนที่ได้รับสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" จะมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในด้านต่อไปนี้มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" หรือไม่ คือ
 - 1.1 การทิ้งขยะลงถัง
 - 1.2 การเก็บและกวาดขยะ
 - 1.3 การใช้น้ำอย่างประหยัด
 - 1.4 การระมัดระวังทิ้งน้ำเสีย
2. เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมของกลุ่มทดลองและของกลุ่มควบคุมแตกต่างกันหรือไม่
3. เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองครั้งที่ 4 และพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองครั้งที่ 1 ของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันหรือไม่
4. เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองครั้งที่ 4 และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐาน

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้ดู สื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" จะทิ้งขยะลงถังขยะมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่ได้ดูสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ"
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้ดู สื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" จะเก็บและกวาดขยะมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้ดูสื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ"

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้คู่มือ เทปโทรทัศน์ "ตาวิเศษ" จะใช้น้ำอย่างประหยัดมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้คู่มือ เทปโทรทัศน์ "ตาวิเศษ"
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้คู่มือ เทปโทรทัศน์ "ตาวิเศษ" จะระมัดระวังทิ้งน้ำเสียมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้คู่มือ เทปโทรทัศน์ "ตาวิเศษ"
5. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมของกลุ่มทดลองจะสูงกว่า พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มควบคุม
6. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองครั้งที่ 4 กลุ่มทดลอง จะมีสูงกว่าพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองครั้งที่ 1
7. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการทดลองครั้งที่ 4 และระยะ ติดตามผลของกลุ่มทดลองจะไม่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. จะได้ทราบถึงผลของการใช้คู่มือ เทปโทรทัศน์ "ตาวิเศษ" ที่มีต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนคุณเด้าวิทยา
2. เป็นแนวทางแก่ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในการใช้ เทปโทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา
3. ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและวิจัยในการส่งเสริม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาผลของการใช้สื่อเทปโทรทัศน์ "ดาวพิเศษ" ที่มีต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน โดยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนคูเต่าวิทยา จำนวน 182 คน เป็นประชากร ซึ่งมีการสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย จำนวน 44 คน กลุ่มทดลองจำนวน 22 คนและกลุ่มควบคุมจำนวน 22 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ นักเรียนที่ได้รับสื่อ "ดาวพิเศษ" และไม่ได้รับสื่อ "ดาวพิเศษ"

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. สื่อการสอนเรื่อง "ดาวพิเศษ" ที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ใช้สื่อ "ดาวพิเศษ" ของสมาคมสร้างสรรค์ไทย แบ่งเป็นตอน จำนวน 48 ตอนๆ ละ 1 นาที
2. ภาพยนตร์การ์ตูนสำหรับนักเรียนชมก่อนใช้สื่อ "ดาวพิเศษ" เพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการชมภาพยนตร์สื่อ "ดาวพิเศษ" สามารถสร้างความเพลิดเพลินและไม่มีผลที่เกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สื่อเทปโทรทัศน์"ดาวพิเศษ"

หมายถึง เทปโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ในเรื่องขยะและน้ำ ของสมาคมสร้างสรรค์ไทย (Thai Environmental and
Community Development Association) โดยมีคุณหญิงชดช้อย โสภณพนิช
เป็นนายกสมาคมฯ ในนามของธนาคารกรุงเทพจำกัด ซึ่งมีจำนวน 48 ตอน
ความยาวตอนละ 1 นาที

2. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับขยะ
และน้ำที่โรงเรียนและที่บ้าน โดยกำหนดเกณฑ์ในการสังเกตดังนี้

2.1 พฤติกรรมการทิ้งขยะลงถังหรือที่รองรับขยะ หมายถึงการที่
นักเรียนนำขยะไปทิ้งลงในถังขยะ หลุมขยะที่มีอยู่ในบริเวณโรงเรียนหรือถังขยะ
หรือกองขยะหรือสถานที่สำหรับรวบรวมขยะที่อยู่ในบ้านและบริเวณบ้านของนักเรียน

2.2 การเก็บหรือกวาดขยะ หมายถึงการที่นักเรียนได้เก็บขยะ
หรือใช้อุปกรณ์ในการกวาดขยะ เช่นไม้กวาดกวาดขยะแล้วทำให้บริเวณที่เก็บ
หรือกวาดขยะสะอาด เทเศษอาหาร กากอาหาร ลงในถังรองรับเศษอาหาร

2.3 การใช้น้ำอย่างประหยัด หมายถึงการใช้น้ำด้วยความระมัดระวัง
ไม่ปล่อยน้ำทิ้งโดยปราศจากการใช้สำหรับอุปโภคและบริโภค การปิดก๊อกน้ำ
ให้สนิทหลังจากการใช้น้ำที่โรงเรียนหรือที่บ้าน

2.4 การระมัดระวังทิ้งน้ำเสีย หมายถึงการจัดการกับน้ำที่ผ่านการใช้
สำหรับดื่มหรือการชำระล้างร่างกายหรือซักเสื้อผ้าหรือภาชนะหรืออาหารต่างๆ

ACC. No.	088494
DATE RECEIVED	3 ก.พ. 2537
CALL No.	

๖
833.707
851๗

แล้วนำน้ำเหล่านั้นไปทิ้งในคูระบายน้ำหรือในบริเวณสำหรับรองรับน้ำเสียโดย
ไม่ปล่อยให้น้ำเสียสะสมกันจนกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค

3. ขยะ

หมายถึงเศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า แก้ว มูลสัตว์และ
ซากสัตว์ รวมทั้งวัตถุอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์และที่ชุมชนหรือ
ที่บ้าน

4. ถังขยะ

หมายถึงภาชนะหรือวัสดุอื่นใดที่ใช้สำหรับรองรับขยะ

5. น้ำเสีย

หมายถึงน้ำที่ไม่พึงประสงค์จะนำมาใช้อุปโภคและบริโภค และได้เททิ้ง
ลงในท่อระบายน้ำ แหล่งน้ำตามธรรมชาติหรือบนพื้นดิน